

## **Oponentský posudek diplomové práce Bc. et Bc. Elišky Boumové**

### ***Osobnost a dílo Václava Havla ve výuce češtiny pro cizince***

Na základě titulu práce můžeme mít různá očekávání – a hned v úvodu musím říct, že to moje se trochu minulo s tím, co práce přináší. V názvu by snad bylo bývalo dobré čtenáře aspoň náznakem připravit na to, co zaznívá už v první větě abstraktu: „Tato diplomová práce se zabývá oblastí reálií ve výuce češtiny jako cizího jazyka...“ Havlovská problematika má podle autorky sloužit jako příklad uchopení příslušné „reálie“ (či souboru reálií?) ve výuce češtiny jako cizího jazyka. To je samo o sobě jistě možným východiskem výzkumu (autorka to dobře zdůvodňuje např. na s. 10), v průběhu četby práce však vidíme, že se akcenty na různé polohy tématu tak či onak posouvají, cíl není zcela ujasněný a metodologie se poněkud rozmlžuje.

Výzkum, spočívající – obecně řečeno – ve zjišťování zkušeností se zařazováním havlovských témat do výuky zahraničních bohemistů, autorka realizovala prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s osmi studenty (různého věku, pokročilosti i původu) a třinácti lektory češtiny jako cizího jazyka. Navíc sledovala uplatnění zvoleného tématu ve vybraných učebnicích a dalších didaktických materiálech, ať šlo o zmínky o Václavu Havlovi v izolovaných větách drilových cvičení, či třeba o monografické kapitoly. V diplomovém úkolu stojí, že na základě zjištěných dat budou vytvořeny pracovní listy, ty však v práci bohužel chybí. Slibované ověření listů ve výuce jistě nebylo možné v situaci pandemie realizovat, ale je škoda, že se autorka nepokusila aspoň o vytvoření vlastních materiálů, jež by jako (takřka) hmatatelný výsledek zúročily její zájem o havlovské téma.

Diplomantka se ovšem snažila dostat všem polohám svého úkolu – umí pracovat s odbornou literaturou, zjedнала si o ní dostatečný přehled; provedla regulérní výzkum (třebaže ten – podle mého názoru – nepřinesl výsledky nijak překvapivé, spíše očekávatelné) a uspokojivě své kroky doložila a komentovala. Text víceméně jasně strukturuje. Mnohé má však poněkud formalistní podobu (jako by potřebovala text rychle dokončit) a jako celek působí práce metodologicky trochu bezradně, resp. postrádá sjednocující autorské gesto.

Zdá se mi, že se práce mohla věnovat konkrétněji a strukturovaněji (nejprve možná bez didaktických aspektů) „osobnosti a dílu Václava Havla“ (viz titul), resp. dominantám havlovského stereotypizovaného obrazu v rámci českého světa, popsat různé polohy stereotypu spojeného s touto postavou, tak jak je v české kultuře (i té každodenní) sdílen. Ukázalo by se možná, které charakteristiky (a z jakých oblastí) jsou sdíleny nejsilněji, a které pronikly (či by v budoucnu mohly vstoupit) i do výuky zahraničních bohemistů. Jakési náběhy k rekonstrukci

takového obrazu nacházíme v kapitole 2.2, na s. 21–27, namísto by však byla systematictější, strukturovanější a rozsáhlejší reflexe, o níž by pak mohl být výzkum promyšleněji opřen.

Další problém: podstatná část první kapitoly se věnuje (jako kontextu zkoumání) reáliím: jejich vymezení, klasifikaci a využití ve výuce cizinců. Tato část je vzhledem k celku práce poněkud naddimenzovaná, popisná a v mnohém bez jasnějšího propojení s jádrem výzkumu. Tematika reálií ve výuce cizího jazyka je navíc spojena s řadou problémů, jak sama autorka dobře reflektuje. Není nijak překvapivé, že vymezení obsahu tohoto pojmu je nejednotné. Lze říci, že termín „reálie“ z povahy věci koresponduje spíše s profesionalismem z okruhu mluvy učitelů cizích jazyků nežli s odborným termínem. Diplomantka poněkud směšuje kritéria vymezování reálií – zdá se ovšem, že takto postupují i autoři probírané zdrojové literatury. Ujasněno by v ní mělo být aspoň, zda reálii představuje „věc“, „pojem“, anebo „slovo“ (např. Hasil mezi reálie vřazuje frazémy), případně i pragmatické aspekty života a komunikace v cizí zemi. Tyto roviny je třeba rozlišovat. To je však téma mnohem širší, než aby mohlo být vyřešeno u obhajoby.

Spíš než „reálie“ (sugerující souhrn disparátních faktů, vymezených prostě jen tím, že nejde o fenomény – a pak znalosti – úzce jazykové, ale tak či onak spojené s kulturou) by bylo možná dobré i (a právě) v didaktice cizích jazyků zvážit kontext kognitivní a kulturní lingvistiky (jak to ve svém zkoumání uplatňuje i autorce známý David Danaher). Obraz světa je zkrátka kulturně a dějinně podmíněn – a to se promítá do jazyka a textů v něm vytvořených. V českém kontextu je součástí tohoto obrazu i život, dílo a působení Václava Havla. Autorka dobře vnímá, že jde o součást velmi důležitou, nabízející průzory k celku moderní české historie a kultury. V intencích jazykového obrazu světa je pak možné uplatnit i metodologicky ukotvené zkoumání stereotypu, kulturně klíčových pojmů (na něž autorka letmo naráží) apod.

Nechápu příliš účel první ze zařazených příloh – autorkou vytvořeného medailonu Václava Havla. Jak souzní se zbytkem práce – a s jejím cílem? Jde o jakousi náhradu za chybějící pracovní listy? Pokud by mělo jít o podklad pro využití ve výuce, měly by v něm být uvedeny pokud možno konkrétní reálie či jejich signály, jako je (jen namátkou) Lucerna či Barrandov (o původu Václava Havla a jeho rodině se píše jen velmi obecně). Stálo by za to připomenout i některé klíčové pojmy Havlových textů či typické výrazy charakterizující jeho politické angažmá („moc bezmocných“, „nepolitická politika“), zálibu v paradoxu apod. Konkrétní zmínky by si zasloužily také významné osobnosti figurující v Havlově životě (s nimiž se takto „přes Havla“ může pokročilejší student seznámit), ať už je to namátkou Ivan Vyskočil, Pavel Kohout, Ivan M. Jirous a Plastic People nebo Jan Patočka či přátelé z Kampademie. Stranou by neměla zůstat ani Charta 77 a její příběh. To vše asi autorka dobře

vnímá. Připomíná i zdroje, které různé dimenze Havlovy osobnosti pokročilejším studentům (i lektorům) nabízejí – excelentní Českou čítanku Ilony Kořánové (určenou už pro úroveň A2) nebo knihu Havel v kostce Niny Rutové, z níž lze pro výuku cizinců mnohé zdárně adaptovat – a která dává podněty i k úvahám o etických a eticko-politických aspektech Havlova odkazu, s důrazem na jeho texty. Připomínku by si v tomto kontextu zasloužila Knihovna Václava Havla, která nabízí na svých webových stránkách přístup ke všem Havlovým textům, a to v češtině i angličtině, nehledě na mnoho dalších podnětů – i přímo didaktických, vhodných též pro zahraniční bohemisty a jejich učitele. (Např. krátký animovaný film o Havlově životě.)

Je škoda, že diplomantka nevyužila potenciálu, jež zvolené téma nabízí, a mnohdy se uchýlila – ať už z nedostatku času či z bezradnosti – spíše k popisnosti a formalismu, než aby dala prostor vlastní kreativitě, konkrétním nápadům a podnětům pro začlenění havlovských témat do výuky. Jak bylo uvedeno, za problematické pokládám, že součástí práce nejsou vlastní autorčiny materiály, jež by bylo možno ve výuce zhodnotit.

Na druhou stranu jde o text, který nesporně dokládá odbornou způsobilost diplomantky a vyhovuje kritériím, jež má diplomová práce splňovat. Autorka prokazuje vzdělání v oboru, schopnost práce s literaturou, obecně vzato umí dostát principům odborného zkoumání a i po stránce technického zpracování je její text na solidní úrovni.

Doporučuji tedy diplomovou práci Bc. Elišky Boumové k obhajobě. Podle jejího průběhu navrhuji hodnocení stupněm velmi dobře (případně dobře).

V Praze 2. září 2021

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Filozofická fakulta UK